

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2021 m. spalio

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	4
BK 3 straipsnio 1 dalies ir 95 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl nusikalstamos veikos padarymo laiko ir apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties</i>	4
BK 37 straipsnio ir 284 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl asmenybės vertinimo reikšmės sprendžiant dėl veikos mažareikšmiškumo</i>	5
BK 72³ straipsnio taikymas	6
<i>Dėl išplėstinio turto konfiskavimo</i>	6
BK 76 straipsnio 1 dalies taikymas	7
<i>Dėl sunkios nepagydomos ligos kaip pagrindo atleisti asmenį nuo bausmės</i>	7
BK 243 straipsnio, 281¹ straipsnio 1 dalies taikymas	8
<i>Dėl non bis in idem (negalima dukart bausti už tą patį teisės pažeidimą) principo taikymo</i>	8
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	9
BPK 20 straipsnio 1, 4 dalies taikymas	9
<i>Dėl privačių asmenų pateiktų duomenų pripažinimo įrodymais</i>	9
BPK 113 straipsnio, 115 straipsnio taikymas	10
<i>Dėl nukentėjusio asmens didelio neatsargumo (CK 6.282 straipsnio 1 dalis) ir civilinio ieškinio išsprendimo</i>	10
BPK 166 straipsnio, 171 straipsnio, 20 straipsnio 4 dalies taikymas	11
<i>Dėl BPK normų reglamentuojančių ikiteisminio tyrimo pradžią pažeidimo ir duomenų gautų pažeidžiant BPK nustatytus reikalavimus pripažinimo įrodymais</i>	11
BPK 242 straipsnio 1 dalies, 301 straipsnio 1 dalies taikymas	13
<i>Dėl kaltinamojo teisės duoti parodymus ir teismo pareigos nuosprendį grįsti tik teisiama jame posėdyje ištirtais įrodymais</i>	13
III. CIVILINĖS BYLOS	14
Asmenys	14
<i>Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo</i>	14
<i>Dėl Lietuvos Respublikos piliečių vardų ir pavardžių rašymo civilinės būklės aktų įrašuose, kai Lietuvos Respublikos pilietė yra sudariusi santuoką su užsienio valstybės piliečiu ir pasirinkusi jo pavardę</i>	15
Daiktinė teisė	16
<i>Dėl priteistinos kompensacijos atidalijant dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės</i>	16
Sutarčių teisė	17
<i>Dėl verslininko pareigos pateikti naudojimosi preke instrukciją ir saugos informaciją valstybine kalba</i>	17
<i>Dėl bylos nagrinėjimo ribų, kai ieškinys grindžiamas paskolos suteikimo faktinėmis aplinkybėmis</i>	18
Prievolių teisė	19
<i>Dėl įrodinėjimo dalyko ir įrodinėjimo pareigos paskirstymo reiškiant reikalavimą CK 6.50 straipsnio 3 dalies pagrindu</i>	19
<i>Dėl sveikatos sužalojimo atveju patirtos turtinės žalos nustatymo kriterijų</i>	20
Vykdomo procesas	21
<i>Dėl antstolio pareigos grąžinti varžytynių dalyvio mokesčių teismui pripažinus neteisėtu antstolio patvarkymą dėl varžytynių paskelbimo</i>	21

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 3 straipsnio 1 dalies ir 95 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl nusikalstamos veikos padarymo laiko ir apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje R. T., V. M. ir V. L. buvo nuteisti už tai, kad: R. T., būdama objekto „Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio pritaikymas turizmo reikmėms“ projekto (toliau – ir Projektas) vadovė bei projekto vykdymo priežiūros vadovė, V. M., būdamas statybų rangovės Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio statinio statybos vadovas, V. L., būdamas Projekto statinio statybos techninis priežiūrėtojas, dėl neatsargumo (nusikalstamo nerūpestingumo) pažeisdami teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles, netinkamai atliko savo pareigas. Tytuvėnų bernardinų vienuolyno kietojo kuro katilų dūmtraukio įrengimo darbus vykdė ne pagal projektą ir pažeisdami teisės aktų reikalavimus: pakeitė dūmtraukio ir kamino konstrukcijas. Dėl to dūmtraukio eksploatavimo metu, aukštai temperatūrai veikiant metalinius dūmtraukius ir degioms medžiagoms užsiliepsnojus, 2012 m. sausio 25–26 d. naktį Tytuvėnų bernardinų vienuolyno palėpėje kilo gaisras ir dėl neatsargumo buvo sugadinti Tytuvėnų bernardinų vienuolyno pastatas, Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios pastatas, sunaikintos bei sugadintos didelę kultūrinę reikšmę turinčios vertybės; iš viso gaisro metu padaryta didelė – ne mažiau kaip 1 862 296 Eur žala Lietuvos valstybei ir Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos parapijai.

Kasaciniais skundais nuteistoji R. T. ir jos gynėjas, nuteistojas V. M. gynėjas, be kita ko, prašė bylą nutraukti suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaciai.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje teismai, atmesdami gynybos argumentus dėl suėjusios apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties, vadovavosi nuostata, kad padarytų nusikalstamų veikų laikas yra padarinių atsiradimo laikas, t. y. kilusio gaisro ir didelę kultūrinę reikšmę turinčių vertybių sunaikinimo ir sugadinimo laikas – 2012 m. sausio 25–26 d. Tokią poziciją teismai grindė tuo, kad kaltinamiesiems inkriminuotų nusikalstamų veikų sudėtys reikalauja padarinių kilimo (materialiosios sudėties), o nekilus padariniams, šios veikos baudžiamosios atsakomybės neužtraukia, todėl, jų vertinimu, šių nusikalstamų veikų padarymo laiku pripažintinas padarinių kilimo laikas. Tokia teismų pozicija dėl nusikalstamos veikos laiko nustatymo lėmė, kad visiems kaltinamiesiems buvo pritaikyta 2010 m. birželio 15 d. BK 95 straipsnio 1 dalies redakcija, pagal kurią neatsargiems nusikaltimams nustatytas aštuonerių metų apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas. Šį terminą skaičiuojant nuo padarinių kilimo laiko – 2012 m. sausio 26 d., konstatuota, kad, pirmosios instancijos teismui 2018 m. spalio 26 d. priimant nuosprendį senatis nebuvo suėjusi.

Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos vertinimu, pirmiau nurodyta teismų pozicija dėl nusikalstamos veikos laiko nustatymo pagal padarinių kilimo laiką, nors ir turi tam tikrą teorinį pagrindimą, neatitinka BK 3 straipsnio 1 dalyje nustatytos taisyklės turinio ir šioje byloje iš esmės reiškia plečiamąjį baudžiamojo įstatymo aiškinimą kaltinamųjų nenaudai. BK 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nusikalstamos veikos padarymo laikas yra veikimo (neveikimo) laikas arba baudžiamojo įstatymo nurodytų padarinių atsiradimo laikas, jeigu asmuo norėjo, kad padariniai atsirastų kitu laiku. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad ši taisyklė nustato tik vieną išimtį, kai nusikalstamos veikos padarymo laikas siejamas su kilusiais padariniiais – kai kaltininkas numato ir nori, kad jo veikimo ar neveikimo pavojingi padariniai atsirastų vėliau. Išimčių materialiosioms nusikalstamų veikų sudėtims arba veikoms, padaromoms dėl neatsargumo, pirmiau nurodytoje normoje nenustatyta.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad nuteistieji šioje byloje turėjo teisėtus lūkesčius, kad teismai nenukryptų nuo BK 3 straipsnio 1 dalyje nustatytos taisyklės turinio ir nebloginių jų teisinės padėties taikydami plečiamąjį šios normos aiškinimą, taigi pagrįstai kėlė klausimą, kad jiems inkriminuotų nusikalstamų veikų laikas turi būti siejamas su jiems inkriminuoto veikimo (neveikimo) laiku, o ne su padariniiais. Pagrįsta yra ir nuteistųjų bei jų gynėjų pozicija, kad

jiems turi būti pritaikyta BK 95 straipsnio 1 dalies redakcija, galiojusi jiems inkriminuoto veikimo (neveikimo), o ne padarinių atsiradimo laiku.

Nors kitai nuteistajai R. T. buvo inkriminuotas skirtingas nei V. M. bei V. L. veikos (neveikimo) laikas, tačiau gynyba proceso metu išsakė poziciją, kad ir jos veikos pabaigos laikas yra toks pat kaip ir V. M. bei V. L., t. y. 2010 m. kovo 31 d., kai buvo baigti dūmtraukio įrengimo darbai, ir kad būtent nuo šio laiko turi būti skaičiuojama senatis. Kadangi tiek prokuroras, tiek teismai laikėsi nuostatos, kad nusikalstamos veikos laikas sietinas su gaisro laiku, pirmiau nurodyta gynybos pozicija byloje nebuvo išnagrinėta ir paneigta. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad klausimas, kokios R. T. inkriminuotos neveikimo aplinkybės gali būti vertinamos kaip turėjusios realios įtakos gaisro kilimui ir koks jų laikas, turi būti išspręstas išnagrinėjus reikšmingus šios ir kitos (susijusios) baudžiamosios bylos rašytinius įrodymus, taip pat suteikiant galimybę šalims pateikti argumentus šiuo klausimu. Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos vertinimu, tik išsamiai išnagrinėjus šį klausimą, įmanoma nustatyti, nuo kurio laiko turi būti skaičiuojama apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis, kokia BK 95 straipsnio 1 dalies redakcija taikytina R. T. ir koks yra senaties terminas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimų dalį dėl V. M. ir V. L. nuteisimo ir baudžiamąją bylą jiems nutraukė suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui, o bylos dalį, kuria buvo atmesta nuteistosios R. T. apeliacinio skundo dalis dėl suėjusios apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties, perdavė nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija, BPK 376 straipsnio 2 dalies nuostatų pagrindu patikrinusi teismų sprendimų pagrįstumą ir dėl kasacinio skundo nepadavusio nuteistojo V. L., tuo pačiu pagrindu bylą nutraukė ir jam.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-94-788/2021

BK 37 straipsnio ir 284 straipsnio taikymas

Dėl asmenybės vertinimo reikšmės sprendžiant dėl veikos mažareikšmiškumo

Šioje baudžiamojoje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pripažino, kad kasatorius viešoje vietoje tyčia delnu vieną kartą sudavė nukentėjusiajai į kairįjį skruostą, sukeldamas jai fizinį skausmą, taip savo įžūliu veiksmu demonstravo nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai, sutrikdė visuomenės rimtį, t. y. padarė nusikaltimą, nurodytą BK 284 straipsnyje, tačiau šio nusikaltimo pavojingumą teismai vertino skirtingai. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu už šio nusikaltimo padarymą kasatorius buvo nuteistas, o apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu – atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl veikos mažareikšmiškumo.

Teisėjų kolegija nurodė, kad, konstatuojant kaltininko veikos mažareikšmiškumą, turi būti atsižvelgiama į veikos objektyviusius ir subjektyviusius požymius. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad sprendžiant dėl padarytos veikos mažareikšmiškumo negali turėti reikšmės nusikaltimo subjekto požymiai, nes jie nusako ne veikos, o asmenybės pavojingumą ar nepavojingumą, ir gali turėti reikšmės skiriant bausmę, bet ne sprendžiant dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo. Dėl to teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl kasatoriaus padaryto nusikaltimo mažareikšmiškumo, nepagrįstai atsižvelgė į jo asmenybę apibūdinančius požymius. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad baudžiamajame įstatyme nėra nurodyti nusikaltimai (jų kategorijos), kuriuos padarius negali būti sprendžiama, ar jie nėra mažareikšmiai, ir nusikaltimo mažareikšmiškumas yra vertinamasis požymis, tačiau teismų praktikoje nurodoma, kad paprastai neturėtų būti pripažintos mažareikšmėmis veikos, kuriomis buvo padaryta ar siekiama padaryti fizinę žalą kito asmens sveikatai.

Apeliacinės instancijos teismas, atleisdamas kasatorių nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, vadovavosi kasacinio teismo praktika fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo kategorijos byloje, pagal kurią besitęsiantys asmenų konfliktai, kurių metu yra pavartojamas smurtas, nebūtinai lemia padidėjusį nusikalstamos veikos pavojingumą, taip pat būtinumą bei tikslingumą kaltininką už padarytą veiką patraukti baudžiamajon atsakomybėn ir

nubausti. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad fizinio skausmo sukėlimas mušant žmogų ar kitaip prieš jį smurtaujant yra minimalūs nusikaltimo padariniai, dėl kurių kyla baudžiamoji atsakomybė (BK 140 straipsnio 1 dalis), tačiau tokiais veiksmais pažeidžiama Lietuvos Respublikos Konstitucijos saugoma ir ginama vertybė – žmogaus asmens neliečiamumas. Neteisėto smurto pavartojimas nukentėjusiajam padaro ne tik fizinę žalą, bet ir žemina žmogaus orumą, ką draudžia Konstitucija (21 straipsnio 3 dalis). Dėl to, teisėjų kolegijos vertinimu, fizinio smurto pavartojimas, sukėlęs kad ir minimalius nusikalstamus padarinius, mažareikšmiu nusikaltimu gali būti pripažįstamas tik itin retais, išimtiniais atvejais, kai yra ypatingų aplinkybių, be kita ko, tuomet, kai smurtinius kaltininko veiksmus sukelia provokuojantis nukentėjusiojo elgesys. Tuo tarpu šioje byloje kokių nors ypatingų aplinkybių, mažinančių kasatoriaus veikos pavojingumą, anot teisėjų kolegijos, nenustatyta – fizinį smurtą prieš nukentėjusiąją jis pavartojo iš pykčio, tokiu elgesiu kasatorius pademonstravo nepagarbą nukentėjusiajai ir aplinkiniams ir sutrikdė visuomenės rimtį – normalų įmonės darbą. Dėl nurodytų priežasčių kasatoriaus padarytas nusikaltimas, teisėjų kolegijos vertinimu, negali būti pripažintas mažareikšmiu.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, atleisdamas kasatorių nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, netinkamai aiškino ir taikė BK 37 straipsnio nuostatas, todėl šią apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį panaikino ir dėl šios dalies paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-689/2021

BK 72³ straipsnio taikymas

Dėl išplėstinio turto konfiskavimo

Aptariamoje baudžiamojoje byloje kasacinis skundas paduotas dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo taikymo, žemesnės instancijos teismams netaikant BK 72³ straipsnio nuostatų asmeniui, kuris nuteistas pagal BK 202 straipsnio 1 dalį, 220 straipsnio 1 dalį, 221 straipsnio 1 dalį ir 222 straipsnio 1 dalį. Kasaciniame skunde iš esmės turto konfiskavimo klausimas buvo siejamas su BK 202 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos padarymu.

Pirmiausia teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 72³ straipsnyje įtvirtintas išplėstinis turto konfiskavimas apibrėžiamas kaip kaltininko turto ar jo dalies, neproporcingos kaltininko teisėtoms pajamoms, paėmimas valstybės nuosavybėn, kai yra pagrindas manyti, kad tas turtas gautas nusikalstamu būdu. BK 72³ straipsnio 2 dalyje yra nustatytos sąlygos, kurioms esant išplėstinis turto konfiskavimas gali būti taikomas. Darant išvadą dėl šių sąlygų buvimo konkrečioje byloje, būtina įvertinti nusikalstamų veikų sudėtis, nustatyti iš jų kylančius padarinius ir įvertinti visas aplinkybes, leidžiančias patikimai konstatuoti, kad kaltininkas iš padarytos nusikalstamos veikos gavo konkrečią turtinę naudą. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, jog vertindami išplėstinio turto konfiskavimo sąlygų buvimą konkrečioje situacijoje teismai turi vadovautis ne tik BK 72³ straipsnio nuostatomis, bet ir tarptautiniuose norminiuose dokumentuose suformuotais bei Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje išaiškintais proporcingumo, interesų balanso ir kitais principais. Konfiskuojant asmens turtą radikaliai apribojama asmens teisė į nuosavybės apsaugą, įtvirtintą Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) protokolo Nr. 1 1 straipsnyje, todėl, įgyvendinant baudžiamojo įstatymo nuostatas dėl turto konfiskavimo, būtina, be kita ko, vadovautis ir Konvencijos protokolo Nr. 1 1 straipsnio nuostatomis bei EŽTT praktika dėl jų aiškinimo.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo tai, kad išplėstinis turto konfiskavimas yra viena iš turto konfiskavimo formų, todėl jis turi būti nagrinėjamas ir aiškinamas bendro turto konfiskavimo kontekste. Pagal kasacinio teismo praktiką, kurioje aptariamas turto konfiskavimo, kaip baudžiamojo poveikio priemonės, taikymo klausimas proporcingumo principo kontekste, be kita ko, tai reiškia ir tai, jog už teisės pažeidimą skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės taikymas turi būti individualizuotas. Kasacinio teismo praktikoje taip pat akcentuoti veiksniai, į kuriuos atsižvelgia ir

EŽTT, vertindamas turto konfiskavimo proporcingumo klausimą, t. y. nusikalstamos veikos pobūdis, jos sunkumas; konfiskuojamo turto statusas nusikalstamoje veikoje; konfiskuojamo turto kilmės ir paskirties teisėtumas; nuteistojo, iš kurio konfiskuojamas turtas, asmenybė ir elgesys, konfiskuojamo turto reikšmė pareiškėjui; dėl nusikalstamos veikos padaryta arba potencialiai sukelta turtinė žala valstybei; asmeniui greta turto konfiskavimo paskirtos kitos bausmės, jų griežtumas ir pakankamumas nubaudimo tikslų įgyvendinimo konkrečios bylos aplinkybėmis požiūriu.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad individuali veikla – prekyba automobalinėmis prekėmis, kuria vertėsi nuteistasis (internetinėje erdvėje skelbė duomenis apie parduodamas detales, surasdavo pirkėjus ir parduodavo automobilių dalis), pati savaime nėra pavojinga ir nusikalstama. Nagrinėjamoje byloje nuteistojo vertimasis tokia veikla, vien siekiant išvengti mokestinės prievolės neįsteigus juridinio asmens ar neįregistravus individualios veiklos, padarė ją nusikalstamą. Anot teisėjų kolegijos, žemesnės instancijos teismas nagrinėjamos bylos kontekste pagrįstai pažymėjo, jog turto konfiskavimo klausimas negali būti vienodai sprendžiamas tose situacijose, kai pinigai gaunami iš veiklos, kuri jokiais atvejais negali būti laikoma teisėta (pavyzdžiui, narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimas, prekyba žmonėmis, kyšininkavimas ir pan.), kai visos iš tokios veiklos gautos lėšos be jokių išimčių turi būti konfiskuojamos, ir tose situacijose, kai pajamos gaunamos vykdant veiklą, kuria teisės aktų nustatyta tvarka gali būti verčiamasi teisėta, nors konkrečiu atveju padaryti nustatytos tvarkos pažeidimai suponuoja tokios veiklos nusikalstamumą. BK 72³ straipsnio aspektu svarbus būtent pavojingos kilmės, nusikalstamas, o ne vien tik priešingas teisei bendraja prasme neteisėtai gautų lėšų šaltinis. Šioje byloje nuteistojo turtinė nauda patirta dėl tokio pobūdžio nusikalstamos veikos, iš kurios naudos gavimas yra susijęs išimtinai su mokesčių mokėjimą ir apmokestinimą reglamentuojančių teisės normų pažeidimu.

Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad turto konfiskavimo paskirtis yra panaikinti galimybę kaltininkui ar kitiems asmenims iš nusikalstamos veikos gauti turtinės naudos, taip pat išimti iš apyvartos turtą, kuris naudojamas nusikalstamai veikai daryti, užkirsti kelią toliau naudoti šį turtą tokiais tikslais. Sprendžiant, koks turtas yra konfiskuotinas byloje dėl BK 202 straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos, be kita ko, svarbu išsiaiškinti, ar apskaičiuota mokestinė prievolė, ar ją galima išieškoti Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo tvarka, ar valstybei padaryta žala. Iš bylos matyti, kad Šiaulių apskrities VMI informavo, jog specialisto išvadoje apskaičiuota mokestinė žala bus išieškoma Mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka, todėl Šiaulių apskrities VMI civilinio ieškinio nereikš. Taip pat nustatyta, kad Šiaulių apskrities VMI atlieka nuteistojo mokestinį patikrinimą siekdama nustatyti mokestinę bazę mokestinėms prievolėms apskaičiuoti. Taigi iš esmės yra sudaromos prielaidos įvykdyti mokestinę prievolę. Toks mokestinės prievolės, kuri yra neįvykdyta dėl nusikalstamos veikos, klausimo sprendimas, anot teisėjų kolegijos, atitinka teismų praktiką ir užtikrina, kad iš nusikalstamos veikos nebus gauta turtinė nauda.

Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamoje situacijoje išplėstinio turto konfiskavimo instituto taikymas, kai asmeniui, patrauktam baudžiamojon atsakomybėn už padarytą nusikalstamą veiką, yra paskirta bausmė, t. y. bauda, o gauta turtinė nauda bus panaikinta pritaikant mokestinę prievolę Mokesčių administravimo įstatymo tvarka, sukeltų papildomą našta, kuri būtų neproporcinga padarytos nusikalstamos veikos pobūdžiui ir pavojingumui. Dėl to teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, vertindami išplėstinio turto konfiskavimo taikymo galimybę, tinkamai įvertino šios teisinės priemonės suderinamumą su BK 72³ straipsnyje nurodytos baudžiamojo poveikio priemonės keliamais tikslais bei principais ir pagrįstai jos netaikė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-106-628/2021

BK 76 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl sunkios nepagydomos ligos kaip pagrindo atleisti asmenį nuo bausmės

Šioje baudžiamojoje byloje nuteistasis ir jo gynėjas kasaciniuose skunduose, be kita ko, teigė, kad nuteistajam nepagrįstai nebuvo taikytos BK 76 straipsnio 1 dalies nuostatos ir jis nuo laisvės atėmimo bausmės, paskirtos pagal BK 129 straipsnio 1 dalį už nužudymą, atlikimo neatleistas.

Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal BK 76 straipsnio 1 dalį nusikalstamą veiką padaręs asmuo gali būti atleistas nuo bausmės, jeigu iki teismo nuosprendžio priėmimo jis susergera sunkia nepagydoma liga, dėl kurios bausmę atlikti būtų per sunku. Atleisti nusikalstamą veiką padariusį asmenį nuo bausmės dėl ligos yra teismo teisė, o ne pareiga. Tai, ar liga atitinka sunkios nepagydomos ligos kriterijus, yra medicinos, o ne teisės klausimas, tačiau taikant BK 76 straipsnį nepakanka nustatyti, jog nuteistojo liga yra įtraukta į Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakyme Nr. 1R-308/V-1247 „Dėl Nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pateiktą Sunkių nepagydomų ligų sąrašą. Spręsdamas, ar dėl sunkios nepagydomos ligos nuteistajam bus per sunku atlikti paskirtą bausmę, teismas įvertina padarytos nusikalstamos veikos sunkumą ir nuteistojo asmenybę, atsižvelgia į atliktos bausmės (jeigu ji atliekama) dalį, nuteistojo elgesį bausmės atlikimo metu, taip pat sunkios nepagydomos ligos pobūdį, įtaką bausmės atlikimui, tokios ligos gydymo galimybes įkalinimo įstaigoje, galimą poveikį kitų nuteistųjų, kartu kalinčių įkalinimo įstaigoje, sveikatai. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad teismas, spręsdamas BK 76 straipsnio taikymo klausimą, atsižvelgia ir į tai, kada paaiškėjo sunkios nepagydomos ligos požymiai – jeigu šia liga nuteistasis jau sirgo nusikalstamos veikos darymo metu ir tai nesutrukdė jam padaryti veikos, tokia liga teismų praktikoje nepripažįstama pagrindu atleisti nuteistąjį nuo bausmės.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje nuteistasis sunkia nepagydoma liga susirgo dar iki nusikalstamos veikos (nukentėjusiojo nužudymo) padarymo. Nors šią faktinę aplinkybę kasatoriai ginčijo, tačiau tiek iš ekspertizės akto tiriamosios dalies, tiek ir liudytojų parodymų (kurie patvirtino, kad jie iki įvykio žinojo, jog nuteistasis susirgo onkologine liga) galima spręsti, jog aplinkybės, susijusios su nuteistojo liga, egzistavo iki nusikalstamos veikos padarymo. Tai, kad ligos diagnozė buvo tikslinama, situacijos vertinimo, anot teisėjų kolegijos, nekeičia. Taigi nuteistojo sveikatos būklė nesukliudė jam nusikalsti, o tai, remiantis teismų praktika, paneigia galimybę atleisti nuteistąjį nuo bausmės dėl ligos. Teisėjų kolegija pabrėžė ir tai, kad nuteistojo padaryta nusikalstama veika yra vertinama kaip labai sunkus nusikaltimas, kuris sukėlė nepataisomas pasekmes – žmogaus mirtį, praeityje jis teistas, pripažintas recidyvistu, ir tai rodo didelį nuteistojo padarytos veikos bei jo paties, kaip asmenybės, pavojingumą.

Taigi, atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija sprendė, kad nėra teisinio pagrindo daryti išvadą, jog teismai pažeidė BK 76 straipsnio 1 dalies nuostatas neatleisdami nuteistojo nuo bausmės dėl ligos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-175-942/2021

BK 243 straipsnio, 281¹ straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl non bis in idem (negalima dukart bausti už tą patį teisės pažeidimą) principo taikymo

Aptariamoje byloje susiklostė situacija, kad asmeniui dėl vairavimo būnant neblaiviam (nustatytas 2,08 prom. neblaivumas) ir neturint teisės vairuoti (kai teisė vairuoti jam yra atimta) buvo pradėti du atskiri baudžiamieji procesai. Vienas iš jų pasibaigė apkaltinamuoju nuosprendžiu, pripažinus asmenį kaltu pagal BK 281¹ straipsnio 1 dalį už transporto priemonės vairavimą neblaiviam, kitame baudžiamajame procese jam buvo pareikšti kaltinimai pagal BK 243 straipsnį už vengimą atlikti paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę – draudimą naudotis specialiaja teise (teise vairuoti kelių transporto priemones). Abiejų instancijų teismai šį asmenį pagal BK 243 straipsnį išteisino. Teisėjų kolegija sprendė, kad esminis šioje byloje nagrinėtinas teisės klausimas yra tas, ar BK 243 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos inkriminavimas po to, kai asmuo jau yra nuteistas pagal BK 281¹ straipsnio 1 dalį, yra suderinamas su draudimu bausti du kartus už tą patį.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo, kad EŽTT jurisprudencijoje ne kartą konstatuota, kad, sprendžiant *non bis in idem* problemą ir vertinant veikos tapatumą, neprivaloma atsižvelgti į jos teisinį kvalifikavimą, nes reikšmės turi tik *idem factum* (patį faktinę veika), o ne *idem crimen* (veikos kvalifikavimo arba teisinio vertinimo tapatumas).

Teisėjų kolegijos vertinimu, šioje byloje sprendžiant dėl faktų tapatumo, turėtų būti naudojamos idealiosios sutapties testu. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad idealiaja nusikalstamų veikų sutaptimi laikomi tokie atvejai, kai asmuo viena veika (veikimu arba neveikimu) padaro du ar daugiau nusikalstamų veikų, nurodytų skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose. Kitaip tariant, idealioji sutaptis reiškia, kad kaltininkas iš esmės padaro vieną veiką, kuri tik dėl teisinio reguliavimo specifikos kvalifikuojama pagal kelis BK straipsnius. Konkrečiu atveju nustačius, kad yra būtent idealioji nusikalstamų veikų sutaptis, už kiekvieną šių veikų paskirtos baudmės subendrinamos, kaip tai nustatyta BK 63 straipsnio 5 dalies 1 punkte, apėmimo būdu.

Aptariamoje byloje teisėjų kolegija vertino, ar faktai, nagrinėti skirtingose bylose, vienoje byloje būtų vertinami kaip sudarantys idealiają nusikalstamų veikų sutaptį. Nuteistajam pareikšti kaltinimai pagal BK 281¹ straipsnio 1 dalį ir pagal BK 243 straipsnį skiriasi vienu požymiu – inkriminuojant BK 243 straipsnyje nustatytą veiką, yra nurodyta papildoma aplinkybė: vairavimas neturint teisės vairuoti, kai teisė vairuoti jam yra atimta. Visos kitos skirtinguose kaltinimuose nurodytos faktinės aplinkybės sutampa. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad sprendžiant dėl nusikalstamos veikos, nustatytos BK 281¹ straipsnio 1 dalyje, sudėties toks požymis, kaip vairavimas neturint teisės (kai teisė vairuoti buvo atimta), yra teisiškai nereikšmingas; šio požymio BK 281¹ straipsnio 1 dalyje nurodyta nusikalstama veika neapima. Dėl to kvalifikuojant tokius veiksmus vienoje byloje (viena procese) asmeniui (nustačius ir kitus nusikalstamų veikų sudėties požymius) kaip idealioji sutaptis gali būti inkriminuojamos kelios nusikalstamos veikos: vengimas atlikti baudžiamojo poveikio priemonės (BK 243 straipsnis) ir transporto priemonės vairavimas, kai vairuoja neblaivus asmuo (BK 281¹ straipsnio 1 dalis).

Taigi teisėjų kolegija nurodė, kad sprendžiant dėl *non bis in idem* principo veikimo ribų yra vertinami teisiškai reikšmingi faktai, neatskiriama susiję su tuo pačiu laiku ir ta pačia vieta, neatsižvelgiant į tai, kad skiriasi ar gali skirtis teisinė pažeidimo kvalifikacija. Nustačiusi, kad viename procese ši veika būtų kvalifikuojama pagal kelis BK straipsnius kaip idealioji sutaptis, teisėjų kolegija sprendė, kad nagrinėjamoje byloje asmuo pagal BK 243 straipsnį kaltinamas iš esmės dėl tų pačių faktinių aplinkybių (ta pati veika, įvykdyta tuo pačiu laiku ir toje pačioje vietoje), už kurias jis jau yra nuteistas kitoje byloje pagal BK 281¹ straipsnio 1 dalį. Tai, kad kasaciniame skunde prokuroras teikia duomenis apie panašaus pobūdžio išteisintojo administracinius nusižengimus, nelemia kaltinimo apimties (juolab kaltinimo keitimo) ir nekeičia išvados, kad asmuo nagrinėjamoje byloje kaltinamas dėl tos pačios veikos, už kurią jau yra nuteistas kitame baudžiamajame procese.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus panaikino ir baudžiamąją bylą asmeniui nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-976/2021

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 20 straipsnio 1, 4 dalies taikymas

Dėl privačių asmenų pateiktų duomenų pripažinimo įrodymais

Kasaciniame skunde nukentėjusiųjų atstovas advokatas, be kita ko, teigė, kad nuteistosios gynėjos į bylą pateiktas vaizdo įrašas, kuriuo rėmėsi teismai, negalėjo būti pripažintas įrodymu, nes jo negalima patikrinti BPK 20 straipsnyje nustatyta tvarka.

Teisėjų kolegija atsakydama į šį kasacinio skundo argumentą pažymėjo, kad BPK 20 straipsnio 1, 4 dalyse nustatytas reikalavimas laikytis įstatymų gaunant įrodymus yra ypač svarbus, nes priešingu atveju nebūtų užtikrintas bylos nagrinėjimo teisingumas. Bet kuriuo atveju, ar informacija surinkta pagal BPK, ar ji gauta kitų įstatymų nustatyta tvarka, teismas turi pareigą patikrinti, ar teisiame posėdyje išnagrinėti duomenys atitinka BPK 20 straipsnyje nustatytus reikalavimus, t. y. ar jų gavimo būdas neprieštarauja įstatyme nustatytiems reikalavimams ir ar jie patikrinti BPK nurodytais veiksmais.

Kasacinis teismas nurodė, kad privataus asmens padaryti ir teisėsaugos institucijai pateikti garso (vaizdo) įrašai teismo gali būti pripažįstami įrodymais. Tokie duomenys įrodymais nepripažįstami tik tais atvejais, kai jie gauti įstatyme tiesiogiai draudžiamu būdu. Kartu teisėjų kolegija pabrėžė, kad sprendamas, ar privataus asmens pateikti įrašai laikytini įrodymais, teismas turi iširti, ar šie duomenys atitinka visus BPK 20 straipsnyje nustatytus įrodymams keliamus reikalavimus, įvertinti tokių duomenų patikimumą.

Apžvelgiamos bylos duomenimis, CD–R diske įrašytą vaizdo medžiagą, kurios teisėtumą ir patikimumą ginčijo kasatorius, į bylą pateikė nuteistosios gynėja privačia iniciatyva, nurodžiusi, kad jį pateikęs asmuo nesutinka atskleisti savo asmens tapatybės. Ši aplinkybė yra viena iš priežasčių, dėl kurios, kasatoriaus teigimu, aptariamasis vaizdo įrašas yra neleistinas įrodymas. Su šiuo kasatoriaus teiginiu teisėjų kolegija nesutiko ir nurodė, kad, visų pirma, tokio duomenų gavimo būdo įstatymas nedraudžia; antra, šio įrodymo turinio patikimumą teismas patikrino BPK nustatytais proceso veiksmais, palygino jį su kitais byloje esančiais įrodymais. Anot teisėjų kolegijos, vien ta aplinkybė, kad nėra žinoma, kas (konkretus fizinis asmuo) ir koku įrenginiu padarė ginčijamą vaizdo įrašą savaime nepaneigia šio įrašo teisėtumo ir įrodomosios reikšmės nustatant reikšmingas bylai aplinkybes, nes jo patikimumu teismai įsitikino laikydamiesi BPK reikalavimų (BPK 20 straipsnis, 242 straipsnio 1 dalis, 301 straipsnio 1 dalis).

Taigi, atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes teisėjų kolegija sprendė, kad nėra teisinio pagrindo daryti išvados, kad nuteistosios gynėjos pateiktas vaizdo įrašas negalėjo būti pripažintas teisėtu (leistinu) ir patikimu įrodymu, o jame esantys duomenys negalėjo būti vertinami kartu su kitais byloje surinktais įrodymais.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-119-303/2021

BPK 113 straipsnio, 115 straipsnio taikymas

Dėl nukentėjusio asmens didelio neatsargumo (CK 6.282 straipsnio 1 dalis) ir civilinio ieškinio išsprendimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasaciniame skunde, be kita ko, buvo teigiama, kad teismai nepagrįstai vertino nukentėjusio asmens, kuris žuvo eismo įvykyje, veiksmus (bėgimą / greitą ėjimą per pėsčiųjų perėją) kaip didelį neatsargumą, todėl netinkamai sprendė klausimus dėl civilinio ieškinio išsprendimo.

Kasacinis teismas vertindamas šią situaciją, pirmiausia nurodė, kad baudžiamosiose bylose dideliu neatsargumu pripažįstamas toks nukentėjusiojo elgesys ar veiksmai, kai pažeidžiami Kelių eismo taisyklių (toliau ir – KET) reikalavimai ar elgesys akivaizdžiai neatitinka eismo dalyvio protingo, apdairaus ir atidaus elgesio standarto. Dėl neatsargumo kvalifikavimo kaip didelio sprendžiama pagal konkrečioje byloje nustatytas faktines aplinkybes. Konkretaus nurodymo, kaip asmuo turi elgtis konkrečioje situacijoje, kad jo elgesys būtų saugus jam ir aplinkiniams, nevykdymas yra pagrindas daryti išvadą, kad asmuo ignoravo reikalavimus dėl saugaus ir atsargaus elgesio, todėl buvo labai neatsargus. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad didelis neatsargumas kaip kaltės forma pasireiškia neprotingu arba išskirtiniu rūpestingumo nebuvimu, kai asmuo nėra tiek rūpestingas, kiek akivaizdžiai būtina esamomis aplinkybėmis, o paprastas neatsargumas yra tada, kai veiksmai neatitinka tam tikro rūpestingumo standarto, reglamentuoto įstatyme, kurio tikslas apsaugoti kitus asmenis nuo tos konkrečios žalos, arba neatitinka rūpestingo žmogaus elgesio standarto, kuris protingai tikėtinas įvertinus aplinkybes.

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas, remdamasis ekspertizės aktu, specialisto išvada, specialisto ir eksperto paaiškinimais, pripažino, jog tiksliai nustatyti, koku greičiu per pėsčiųjų perėją judėjo pėsčiasis, t. y. ar jis bėgo ristele, ar ėjo spartesniu žingsniu, negalima. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad eksperto vertinimu, bėgimo ristele greitis nežymiai skiriasi nuo ėjimo, o atsižvelgus į jo apavą (avėjo šlepetes per pirštą), nukentėjusysis greitai bėgti negalėjo; jeigu nukentėjusysis būtų greitai bėgęs, tikėtina, kad

automobilis jį būtų parbloškęs kita automobilio puse. Nepaisant šių aplinkybių, nukentėjusiojo veiksmus teismai pripažino kaip didelį neatsargumą (CK 6.282 straipsnio 1 dalis).

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismų praktikoje, pagal kurią, nors pėstieji, kirsdami nereguliuojamą pėsčiųjų perėją, privalo įvertinti atstumą iki artėjančių transporto priemonių, jų greitį ir pradėti eiti perėja tik įsitikinę, kad tai daryti yra saugu, vis dėlto, pirmenybė teikiama pėstiesiems. Žmogų pėsčiųjų perėjoje ar jos zonoje partrenkusio vairuotojo kaltės paprastai nepašalina tokios aplinkybės, kad buvo nepalankios oro sąlygos, nepakankamas matomumas ar jam matomumą užstojo kita eismo juosta važiuojanti ar sustojusi transporto priemonė ir pan. Jeigu einantis per perėją pėsčiasis yra sužalojamas, paprastai neįmanoma įrodyti, kad jis neturėjo teisės eiti per perėją ir negalėjo tikėtis, kad bus vairuotojo praleistas.

Aptariamoje baudžiamojoje byloje eismo įvykis, kurio metu nukentėjusysis buvo mirtinai sužalotas nuteistosios vairuojamo automobilio, įvyko nereguliuojamoje pėsčiųjų perėjoje, antroje eismo juostoje, nuteistajai pažeidus KET reikalavimus. Taigi, anot kasacinio teismo, situaciją, dėl kurios nuteistoji prarado techninę galimybę laiku sustabdyti automobilį ir išvengti mirtimi pasibaigusio susidūrimo su nukentėjusiuoju, sukūrė pati nebūdama pakankamai atidi. Kartu kasacinis teismas nurodė, kad pagal bylos faktines aplinkybes, nukentėjusysis, judėdamas ristele, saugiai kirto pėsčiųjų perėją pirmoje eismo juostoje ir, turėdamas pirmenybę pėsčiųjų perėjoje, pagrįstai galėjo tikėtis, kad, kaip šiuo konkrečiu atveju, kita eismo dalyvė – nuteistoji – laikysis KET reikalavimų, t. y. važiuodama antra eismo juosta prieš nereguliuojamą pėsčiųjų perėją sulėtins greitį arba sustos, kad praleistų į perėją įėjusį pėsčiąjį.

Atsižvelgiant į šioje byloje nustatytą faktinių aplinkybių, apibūdinančių nagrinėjamą eismo įvykio situaciją, vairuotojo ir pėsčiojo teisių ir pareigų santykį pagal KET, visumą, teismai, teisėjų kolegijos vertinimu, neturėjo teisinio pagrindo nukentėjusiojo veiksmus kvalifikuoti kaip didelį neatsargumą, todėl sprendė, kad turinės žalos atlyginimas, kuris vienai iš nukentėjusiųjų buvo sumažintas per pusę dėl eismo įvykio metu žuvusio asmens neatsargumo, turi būti priteistas pilnai.

Sprendama dėl priteistinos neturtinės žalos dydžio teisėjų kolegija nurodė, kad neturtinės žalos dydžio nustatymo atveju nukentėjusio asmens kaltė kvalifikuotina kaip vienas iš tokios žalos nustatymo kriterijų, mažinančių nustatytinos žalos dydį (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). Ji turi būti vertinama drauge su visais kriterijais ir tik tada nustatomas kompensuotinos neturtinės žalos dydis, kaip visų reikšmingų kriterijų šiai žalai įvertinti visumos rezultatas.

Kasacinio teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgė į visus neturtinei žalai nustatyti reikšmingus CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nurodytus bei teismų praktikoje suformuluotus kriterijus, išsamiai, pagal bylos aplinkybes motyvavo nukentėjusiesiems priteistinos neturtinės žalos dydžių nustatymą, t. y. atsižvelgė į nukentėjusiųjų ir žuvusio nepilnamečio asmens santykių glaudumą, padarytą žalą jų fizinei ir psichinei sveikatai, žuvusio asmens asmenybę, nuteistosios turtinę, šeiminių padėti, kaltę bei kitas aplinkybes, teisingumo, protingumo principus.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į teismų praktiką ir priteisiamus neturtinės žalos atlyginimo dydžius panašaus pobūdžio baudžiamosiose bylose, taip pat įvertinusi nukentėjusiųjų skaičių šioje byloje bei bendrą jiems priteistą pinigų sumą (62 000 Eur), sprendė, kad, net ir pašalinus žuvusio asmens didelį neatsargumą, nėra teisinio pagrindo didinti priteistinos neturtinės žalos atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-119-303/2021

BPK 166 straipsnio, 171 straipsnio, 20 straipsnio 4 dalies taikymas

Dėl BPK normų reglamentuojančių ikiteisminio tyrimo pradžių pažeidimo ir duomenų gautų pažeidžiant BPK nustatytus reikalavimus pripažinimo įrodymais

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatoriai teigė, kad nuteistojo G. A. ir jo automobilio apžiūros buvo atliktos pažeidžiant BPK nustatytus reikalavimus bei pažeidžiant jo teises, todėl

teismai, pripažindami šiais veiksmais gautus duomenis įrodymais, pažeidė BPK 20 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus reikalavimus.

Kasacinis teismas, vertindamas šią situaciją pirmiausia pažymėjo tai, kad ikiteisminis tyrimas pradėdamas arba gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką, arba prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustačius nusikalstamos veikos požymius (BPK 166 straipsnio 1 dalis). Apžvelgiamoje byloje ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas vadovaujantis BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punktu, t. y. ikiteisminio tyrimo pareigūnui pačiam nustačius nusikalstamos veikos požymius – Klaipėdos apskrities VPK Kriminalinės policijos Organizuoto nusikalstamumo tyrimo valdybos skyriaus viršininkės 2016 m. balandžio 7 d. tarnybiniu pranešimu dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Šiame pranešime nurodyta, kad 2016 m. balandžio 7 d. apie 19.00 val. buvo sustabdytas nuteistojo G. A. vairuojamas automobilis, jame rasti ir paimti trys paketėliai su milteliais, kaip įtariama, narkotine medžiaga – kokainu, kuriuos nuteistasis tą pačią dieną įsigijo iš kito nuteistojo – K. K. Taigi narkotinė medžiaga G. A. vairuojamame automobilyje buvo rasta ir paimta prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą.

Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad byloje nustatyta, kad policijos pareigūnai, turėdami informacijos, jog K. K. neteisėtai disponuoja narkotinėmis medžiagomis, atliko kriminalinės žvalgybos tyrimą ir pagal Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2016 m. kovo 7 d. nutartį atliko K. K. slaptą sekimą bei elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio, pokalbių, kitokio susižinojimo ar veiksmų slaptą kontrolę ir fiksavimą naudodami technines priemones specialia tvarka. Atlikdami šiuos kriminalinės žvalgybos veiksmus, policijos pareigūnai nustatė, kad K. K. platina narkotines medžiagas ir kad 2016 m. balandžio 7 d. šias medžiagas galimai parduos G. A., todėl buvo sustabdytas G. A. vairuojamas automobilis ir pristatytas į policijos komisariatą, ten buvo atlikta automobilio ir G. A. apžiūra. Taigi, pagal byloje nustatytas aplinkybes teisėjų kolegija padarė išvadą, kad G. A. faktiškai buvo sulaikytas, t. y. buvo suvaržyta jo laisvė, tačiau sulaikymo protokolo byloje nėra.

Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad tikrindami kriminalinės žvalgybos veiksmais gautą informaciją apie tai, kad G. A. gali neteisėtai disponuoti narkotinėmis medžiagomis, policijos pareigūnai privalėjo elgtis BPK nustatyta tvarka, t. y. sulaikyti G. A. BPK 140 straipsnyje nustatyta tvarka, pradėti ikiteisminį tyrimą ir atlikti būtinus turimai informacijai patikrinti ikiteisminio tyrimo veiksmus. Šiuo atveju, nepradėjus ikiteisminio tyrimo, negalėjo būti atliekami ikiteisminio tyrimo veiksmai, išvardyti BPK 168 straipsnio 1 dalyje, nes šie veiksmai atliekami tik gauto skundo, pareiškimo ar pranešimo duomenims patikslinti, t. y. kai ikiteisminis tyrimas pradėdamas BPK 166 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytu atveju.

Kartu teisėjų kolegija pripažino, kad kasaciniame skunde pagrįstai nurodoma, jog policijos pareigūnai, sustabdę ir į policijos komisariatą pristatę G. A. vairuotą automobilį, faktiškai atliko ne jo apžiūrą, bet kratą ir šį veiksma atliko pažeisdami BPK 145 straipsnyje įtvirtintus reikalavimus. Policijos pareigūnai, atlikdami kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmus, turėjo informacijos, kad G. A. neteisėtai disponuoja narkotinėmis medžiagomis, ir kad, sustabdžius G. A. vairuotą automobilį, G. A. faktiškai buvo sulaikytas. Taigi, anot teisėjų kolegijos, šiuo atveju policijos pareigūnai, laikinai sulaikę G. A., BPK nustatyta tvarka turėjo pradėti ikiteisminį tyrimą, surašyti laikinojo sulaikymo protokolą, priimti nutarimą atlikti kratą ir atlikti G. A. bei jo vairuoto automobilio kratą. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad pagal BPK 146 straipsnio 2 dalį, sulaikant asmenį, jo asmens krata daroma nepriėmus dėl to atskiros nutarties, o pagal BPK 160¹ straipsnio 1 dalį neatidėliotinais atvejais krata gali būti daroma ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu, per tris dienas nuo nutarimo priėmimo gaunant ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį, patvirtinančią kratos teisėtumą. Taigi, atsižvelgdama į nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad G. A. asmens krata buvo padaryta BPK nustatyta tvarka jo nesulaikius ir nepradėjus ikiteisminio tyrimo, o G. A. vairuoto automobilio krata buvo padaryta nepriėmus dėl to ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimo.

Spręsdamas dėl duomenų gautų pažeidžiant BPK nustatytus reikalavimus pripažinimo įrodymais, kasacinis teismas nurodė, kad duomenys, gauti pažeidus BPK nustatytus reikalavimus, nepripažįstami įrodymais tais atvejais, kai padaryti pažeidimai kelia pagrįstų abejonių duomenų patikimumu ir šių abejonių negalima pašalinti teisėtais būdais gautais duomenimis. Atliekant G. A.

ir jo vairuoto automobilio apžiūrą G. A. laisvė buvo apribota ne pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas, o narkotinė medžiaga – kokainas – automobilyje buvo rasta ir paimta ne tuo proceso veiksmu, kurį nustato BPK. Tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, padaryti BPK pažeidimai nepaneigia fakto, kad G. A. vairuotame automobilyje buvo rasta narkotinė medžiaga – kokainas. Ta aplinkybė, kad automobilyje rastu kokainu neteisėtai disponavo (jį įgijo, laikė ir gabeno) G. A., byloje nustatyta kitomis priemonėmis.

Atsižvelgusi į tai, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad proceso veiksmų, atliktų prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą, fiksavimo pažeidimai nesukliudė pirmosios instancijos teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį, todėl jų nepripažino esminiais BPK pažeidimais, dėl kurių nuosprendis turėtų būti naikinamas arba keičiamas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137-689/2021

BPK 242 straipsnio 1 dalies, 301 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl kaltinamojo teisės duoti parodymus ir teismo pareigos nuosprendį grįsti tik teisiamejame posėdyje ištirtais įrodymais

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasaciniame skunde nuteistoji kartu su gynėja, be kita ko, teigė, kad nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismuose jai nebuvo suteikta teisė duoti parodymus, todėl apeliacinės instancijos teismo atliktas įrodymų vertinimas nėra pagrįstas išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių, reikšmingų jos veikai kvalifikuoti, išnagrinėjimu ir tai reiškia esminį BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų pažeidimą. Kartu, kasatorių teigimu, buvo pažeisti ir BPK 305, 331 straipsniuose įtvirtinti reikalavimai, susiję su nuosprendžio surašymu.

Teisėjų kolegija, vertindama šiuos kasacinio skundo argumentus, nurodė, kad pagal BPK 242 straipsnio 1 dalies nuostatas pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas bylą, privalo tiesiogiai ištirti bylos įrodymus, be kita ko – apklausti kaltinamuosius. Kaltinamojo apklausos tvarka reglamentuojama BPK 272 straipsnyje, kurio 1 dalyje nustatyta, kad po kaltinamojo atsakymų dėl kaltinimo teisiamejame posėdžio pirmininkas išaiškina jam teisę duoti paaiškinimus, atsakyti į klausimus arba tylėti ir (ar) atsisakyti duoti parodymus apie savo paties galimai padarytą nusikalstamą veiką. To paties BPK straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad kaltinamojo apklausa pradėdama teisiamejame posėdžio pirmininko pasiūlymu duoti parodymus apie kaltinimą ir kaltinamajam žinomas bylos aplinkybes. Kaltinamojo apklausa įrodymų tyrimo teisiamejame posėdyje metu yra viena jo teisės į gynybą (BPK 22 straipsnio 3 dalis) ir rungimosi principo, įtvirtinto BPK 7 straipsnyje, realizavimo formų.

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad BPK 242 straipsnyje įtvirtinta tiesioginio įrodymų ištyrimo taisyklė glaudžiai susijusi su BPK 301 straipsnio 1 dalies nuostata, kad teismas nuosprendį pagrindžia tik tais įrodymais, kurie buvo išnagrinėti teisiamejame posėdyje. Tokie įrodymai nuosprendyje įvertinami remiantis BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatytomis taisyklėmis. Šioje teisės normoje įtvirtinta teismo teisė ir pareiga vertinti įrodymus pagal savo vidinį įsitikinimą, kuris susiformuoja teismui išsamiai išnagrinėjus ir atskirai patikrinus iš kiekvieno šaltinio gaunamą informaciją. Šiame kontekste teisėjų kolegija pabrėžė, kad atvejai, kai kasacine tvarka apskųstame nuosprendyje ar nutartyje teismo išvados darytos remiantis teisiamejame posėdyje neištirtais įrodymais, gali būti pripažįstami esminiais BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų pažeidimais.

Kasacinis teismas nurodė, kad iš pirmosios instancijos teismo 2020 m. sausio 28 d. teisiamejame posėdžio protokolo matyti, jog baudžiamąją bylą nagrinėjanti teisėja išaiškino nuteistajai jos procesinę teisę duoti parodymus, paklausė, ar ji supranta jai pareikštą kaltinimą ir ar prisipažįsta padariusi nusikalstamą veiką. Nuteistoji nurodė, kad kaltę dėl jai inkriminuotos nusikalstamos veikos pripažįsta iš dalies ir pageidauja duoti parodymus po to, kai byloje bus apklausti liudytojai, tačiau, teismui apklausus visus liudytojus ir ištyrus kitus bylos įrodymus, įrodymų tyrimas baigtas, neatlikus jos apklausos. Atsižvelgusi į šiuos bylos duomenis, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad neapklausus nuteistosios ir tik suteikus jai paskutinį žodį, tačiau nuosprendyje remiantis jos parodymais (nors nuteistoji savo poziciją išsakė tik paskutinio žodžio metu), buvo padaryti esminiai baudžiamojo

proceso įstatymo pažeidimai. Anot teisėjų kolegijos, neužtikrinus BPK 22 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos kaltinamojo teisės duoti parodymus realizavimo BPK 242 straipsnio 1 dalies nustatyta tvarka, buvo pažeistas BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimas išsamiai ištirti visus byloje surinktus įrodymus, nes teisme neapklausus nuteistosios įrodymai nebuvo išsamiai ištirti. Be to, pirmosios instancijos teismas, nuosprendyje grįsdamas savo išvadas neva nuteistosios teisiamejame posėdyje duotais parodymais, kurių turinys iš esmės atitinka jos poziciją, išsakytą paskutiniojo žodžio metu, nesilaikė ir BPK 301 straipsnio 1 dalies reikalavimo teismui nuosprendį pagrįsti tik tais įrodymais, kurie buvo išnagrinėti teisiamejame posėdyje.

Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį taip pat į tai, kad nagrinėjant bylą apeliacine tvarka pirmiau nurodyti pirmosios instancijos teismo padaryti esminiai baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai nebuvo ištaisyti. Iš apeliacinės instancijos 2020 m. gruodžio 16 d. teismo posėdžio protokolo matyti, kad nė vienas iš posėdyje dalyvavusių asmenų, taip pat ir išteisintoji bei jos gynėja, neprašė atlikti įrodymų tyrimo. Tačiau, esant pirmiau nurodytiems pirmosios instancijos teismo padarytiems procesiniams pažeidimams, apeliacinės instancijos teismas privalėjo būti aktyvus ir atlikti įrodymų tyrimą savo iniciatyva – apklausti nuteistąją, taip užtikrindamas jos teisę į gynybą, taip pat išsamų visų bylos įrodymų ištyrimą. Nepaisant to, ji nebuvo apklausta ir apeliacinės instancijos teisme, o pirmosios instancijos teismo išteisinamasis nuosprendis panaikintas ir priimtas naujas apkaltinamasis nuosprendis, iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio perrašius nuteistosios neva teisiamejame posėdyje duotus parodymus.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, neapklausęs nuteistosios ir apkaltinamajame nuosprendyje remdamasis jos neva teisiamejame posėdyje duotais parodymais, pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies, 22 straipsnio 3 dalies, 242 straipsnio 1 dalies, 301 straipsnio 1 dalies, 324 straipsnio 6 dalies reikalavimus, ir šiuos pažeidimus pripažino esminiais BPK pažeidimais, todėl apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178-976/2021

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo

Pareiškėja prašė nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad jos senelis, gimęs Lietuvoje, iki 1940 m. birželio 15 d. turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę ir išvyko iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškimą tenkino.

Pareiškėja, remdamasi Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 3 ir 4 punktais, 9 straipsnio 2 dalimi, siekė atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę, neatsisakydama turimos Pietų Afrikos Respublikos (toliau – PAR) pilietybės. Kasacinis teismas konstatavo, kad tokiu atveju aplinkybės, reikšmingos sprendžiant, ar yra pagrindas nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad asmuo iki 1940 m. birželio 15 d. turėjo Lietuvos Respublikos pilietybę, ir kartu susijusios su šio asmens palikuonio (nagrinėjamoje byloje – pareiškėjos) teisės į Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą yra šios: 1) ar asmuo išvyko (buvo ištremtas) iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d.; 2) ar asmuo buvo įgijęs Lietuvos Respublikos pilietybę (buvo laikomas Lietuvos Respublikos piliečiu) pagal teisinį reglamentavimą, galiojusį iki 1940 m. birželio 15 d.; 3) ar pagal iki 1940 m. birželio 15 d. galiojusį teisinį reglamentavimą šis asmuo nebuvo jos netekęs dėl savo valingų veiksmų (ar neveikimo) iki 1940 m. birželio 15 d.

Dėl pirmos nustatytinos aplinkybės, t. y., kad pareiškėjos senelis išvyko iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., byloje nebuvo ginčo. Teismų nustatyta, kad pareiškėjos senelis išvyko iš Lietuvos 1921 m. vasario 11 d. Remdamasis teismų nustatytų netiesioginių duomenų visuma, kasacinis teismas nusprendė, kad jie turi vientisą nuoseklų ryšį ir teikia pagrindą daryti išvadą dėl didesnės tikimybės, kad pareiškėjos senelis, išvykdamas iš Lietuvos į PAR, buvo Lietuvos pilietis. Paneigiančių šį faktą duomenų byloje nepateikta. Taigi nustatyta ir antroji sąlyga. Tačiau kasacinis

teismas nurodė, jog, nustatydami trečiąją aplinkybę, kad pareiškėjos senelis buvo Lietuvos Respublikos pilietis iki 1940 m. birželio 15 d., teismai rėmėsi (tik) prielaida, jog jis, gimęs Lietuvoje, iki išvykimo iš Lietuvos į PAR turėjo (išsaugojo) Lietuvos pilietybę. Šis juridinis faktas turi būti nustatomas 1940 m. birželio 15 d. momentui.

Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas nurodė, kad byloje be pareiškėjos seneliui išduoto natūralizacijos liudijimo, kuriame nurodyta, jog jo ir jo tėvų pilietybė yra Lietuvos, daugiau jokie įrodymai nepatvirtina šios informacijos. Be to, natūralizacijos liudijimo originale (anglų kalba) ties metų paskutiniu skaičiumi yra antspaudo dalis ir sunku vienareikšmiškai nustatyti, koks tai skaičius, todėl šio dokumento vertime nurodyta – „193/neįskaitoma/ m. rugsėjo“. Natūralizacija reiškia, kad, įgijęs PAR pilietybę, pareiškėjos senelis nustojo būti Lietuvos piliečiu ir tai įvyko iki 1940 m. birželio 15 d., nors, kaip minėta, pagal teisinį reglamentavimą ir teismų praktiką reikalaujama, jog pilietybė būtų turėta (iki) 1940 m. birželio 15 d. Kadangi nėra žinoma, kokia tiksliai aptariamo natūralizacijos liudijimo pareiškėjos seneliui išdavimo (taigi – ir svetimos valstybės pilietybės įgijimo) data, nėra galimybės nustatyti, kokiais teisės aktais turi būti vadovujamasi tam, kad būtų galima išsiaiškinti svetimos valstybės pilietybės įgijimo teisinius padarinius ir taikytas procedūras ją įgijus, taigi ir pareiškėjos senelio Lietuvos Respublikos pilietybės iki 1940 m. birželio 15 d. (ne)išsaugojimo faktui pagrįsti reikšmingas aplinkybes, susijusias su pareiškėjos teisės į Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimą.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai nevertino, ar pagal iki 1940 m. birželio 15 d. galiojusį teisinį reglamentavimą pareiškėjos senelis (galėjęs būti laikomu Lietuvos piliečiu išvykimo (emigracijos) iš Lietuvos metu) nebuvo netekęs Lietuvos pilietybės dėl savo valingų veiksmų (ar neveikimo) iki 1940 m. birželio 15 d. Tik nustačius, kad Lietuvos Respublikos pilietybė asmens buvo išsaugota iki 1940 m. birželio 15 d., būtų pagrindas ypatingam šio asmens (Lietuvos Respublikos piliečio) ryšiui su tarpukario Lietuva atkurti. Dėl to teismų procesiniai sprendimai buvo panaikinti ir byla perduota nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-239-701/2021

Dėl Lietuvos Respublikos piliečių vardų ir pavardžių rašymo civilinės būklės aktų įrašuose, kai Lietuvos Respublikos pilietė yra sudariusi santuoką su užsienio valstybės piliečiu ir pasirinkusi jo pavardę

Pareiškėja skundė civilinės metrikacijos skyriaus atsisakymą įtraukti į apskaitą jos sudarytą santuoką užsienyje, pakeičiant jos pavardę į vyro (užsienio piliečio) pavardę, kuri sudaryta lotyniško pagrindo rašmenimis su šalutiniu (diakritiniu) ženklu, nesančiu lietuvių kalbos rašmenyse. Civilinės metrikacijos skyrius tokį atsisakymą grindė tuo, kad pasirinktos pavardės dėl klaviatūroje nesančių raidžių techniškai negalima rašyti, todėl institucija negali įtraukti tokios pavardės į apskaitą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškimą tenkino ir įpareigojo civilinės metrikacijos skyrių pakeisti pareiškėjos pavardę ir išduoti santuokos sudarymo įrašą su nauja pavarde.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų registravimo įstatymas nustato bendruosius civilinės būklės aktų registravimo, įskaitant ir civilinės būklės akto įrašus, sudarymo principus (taisykles), o detalią aktų registravimo, įrašų sudarymo tvarką paveda nustatyti teisingumo ministrui civilinės būklės aktų registravimo taisyklėse. Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2016 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 1R-334 „Dėl Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių ir civilinės būklės aktų įrašų ir kitų dokumentų formų patvirtinimo“, 23 punkte detalizuojama, kaip turėtų būti sudaromi įrašai, kai yra registruojami ar įtraukiami į apskaitą užsienio valstybių piliečių ir asmenų be pilietybės bei jų vaikų civilinės būklės aktai. Kasacinio teismo vertinimu, šio punkto antroje dalyje nustatytos taisyklės taikytinos ir tais atvejais, kai Lietuvos Respublikos pilietė pasirenka vyro – užsienio piliečio – pavardę.

Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių 23 punkto antroji dalis nustato dvi svarbias vardų ir pavardžių rašymo civilinės būklės aktų įrašuose taisykles. Visų pirma, ji įtvirtina bendrąją asmens vardo ir pavardės įrašo sudarymo taisyklę, kad asmens vardas ir pavardė įrašuose rašomi juos

paraidžiui perrašant lotyniško pagrindo rašmenimis, įskaitant perrašant ir su šiuose rašmenyse naudojamais šalutiniais (diakritiniais) ženklais, iš asmens tapatybės dokumento ar užsienio valstybės institucijos išduoto atitinkamo dokumento, ir, antra, jį kartu įtvirtina specialiąją taisyklę, kad vardas ir pavardė paraidžiui gali būti perrašyti be šalutinių (diakritinių) ženklų, jei techniškai jų įrašyti negalima. Taigi kasacinis teismas padarė išvadą, kad Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių 23 punktas nedraudžia pavardės rašymo lotyniško pagrindo rašmenimis su šalutiniais (diakritiniais) ženklais, tačiau tik suteikia civilinės būklės aktą registruojančioms institucijoms teisę to nedaryti tuo atveju, kai nėra techninių galimybių.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad bet koks šalutinis (diakritinis) ženklas, kuris nėra naudojamas lietuvių kalbos abėcėlėje, pats savaime, automatiškai neturi būti vertinamas kaip techniškai neįmanomas įrašyti ženklas. Todėl civilinės būklės aktą registruojančioms institucijoms suteikta teisė atsisakyti sudaryti civilinės būklės akto įrašą be šalutinio (diakritinio) ženklo, jei nėra techninių galimybių, vertintina kaip asmens teisės siaurianti teisės norma, ir turi būti aiškinama siaurai. Kilus ginčui, jog šalutinių (diakritinių) ženklų techniškai įrašyti negalima, šias aplinkybes turi įrodyti valstybės institucija. Nagrinėjamu atveju Civilinės metrikacijos skyrius jau įvykdė pirmosios instancijos teismo sprendimą, taigi paneigė, jog nėra techninių galimybių sudaryti civilinės būklės įrašą įrašant ginčijamą raidę su šalutiniu (diakritiniu) ženklu.

Remdamasis tiek Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimais, tiek Valstybinės lietuvių kalbos komisijos išvadomis, kasacinis teismas nusprendė, kad asmens vardo ir pavardės rašymas lotyniškais rašmenimis su šalutiniais (diakritiniais) ženklais, kurių nėra lietuvių kalbos abėcėlėje, nedarytų žalos bendrinei lietuvių kalbai ir jos išsaugojimui. Taigi apeliacinės instancijos teismo nutartis palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-122-1075/2021

Daiktinė teisė

Dėl priteistinos kompensacijos atidalijant dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovo kompensaciją už atidalinamą iš bendrosios dalinės nuosavybės turtą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino iš dalies, priteisdami ieškovei kompensaciją, jos dydį nustatydami pagal tokią kainą, kokią ieškovė būtų gavusi, jeigu savo dalį būtų pardavusi tretiesiems asmenims.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad dalies, įeinančios į bendrąją dalinę nuosavybę, pardavimas gaunant tokios dalies kainą ir atsidalijimas iš bendrosios dalinės nuosavybės gaunant tokios dalies vertę atitinkančią kompensaciją pinigais yra pagal įgyvendinimo tvarką iš esmės skirtingos, savarankiškos įstatyme nustatytos ir todėl nekvestionuotinos bendraturčių, turinčių bendrąją dalinę nuosavybę, teisės. Bendraturčio teisė reikalauti atidalyti jo dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės negali būti aiškinama kaip reiškianti, jog, kitam bendraturčiui pageidaujant po atidalijimo gauti bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektą natūra, bet nesutinkant mokėti kompensacijos, pageidaujantis atidalyti savo dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės bendraturtis netenka šios teisės, todėl turi galimybę tik savo dalį parduoti. Nagrinėjamos bylos aspektu esminis teisės atidalyti turimą dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės ir teisės tokią dalį parduoti skirtumas pasireiškia ir tuo, kad už parduodamą bendrosios dalinės nuosavybės dalį sumokama kaina yra pardavėjo ir pirkėjo susitarimo rezultatas, o atsidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės atveju mokėtina dalies, įeinančios į bendrąją dalinę nuosavybę, vertę atitinkanti kompensacija pinigais yra nuo asmenų valios nepriklausantis fakto klausimas. Tokia kompensacija visais atvejais turi atitikti tiek proporcingumo, tiek teisingumo principus, tai reiškia, kad paprastai (pagal bendrąją taisyklę) kompensacija pinigais turi atitikti turto dalies, kurią po atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės gavo natūra kitas bendraturtis, rinkos vertę. Todėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.80 straipsnio 2 dalyje reglamentuota atidalijamam bendraturčiui mokama kompensacija pinigais turi būti aiškinama tiek kaip teisingas atlyginimas pinigais už jo iki atidalijimo turėtą bendrosios dalinės nuosavybės dalį, tiek kaip bendraturčio, kuris po atidalijimo tampa viso buvusio bendro turto

savininku, teisingas atlyginimas pinigais už natūra po atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės įgytą turto dalį.

Esminis reikalavimas nustatant kompensaciją (jos dydį), kai taikomas išimtinis, CK 4.80 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas, turto atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės būdas, – kad ji būtų teisinga. Paprastai kompensacija gali būti pripažinta teisinga, jei ji atitinka daikto dalies rinkos vertę. Tačiau pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką tai neeliminuoja teismo pareigos, atsižvelgiant į būtinumą užtikrinti bendraturčių, kaip turto savininkų, interesus, sprendžiant, kokia kompensacija konkrečiu atveju yra teisinga, atsižvelgti ir į kitus reikšmingus kriterijus.

Kasacinis teismas konstatavo, jog bylą nagrinėję teismai nepagrįstai priteisė ieškovei kompensaciją, kuri ne atitiktų jos dalį bendrojoje dalinėje nuosavybėje, atitinkančią buto rinkos vertę bendrosios dalinės nuosavybės pasibaigimo metu, o kurią sutinka mokėti atsakovas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas pakeitė bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus, padidindamas ieškovei iš atsakovo priteistiną kompensaciją tiek, kad ji būtų lygi ieškovės daliai, įeinančiai į bendrąją dalinę nuosavybę, ir atitinkančiai buto rinkos vertę bendrosios dalinės nuosavybės pasibaigimo metu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-242-403/2021

Sutarčių teisė

Dėl verslininko pareigos pateikti naudojimosi preke instrukciją ir saugos informaciją valstybine kalba

Ieškovas (vartotojas) prašė priteisti iš atsakovės (verslininkės) turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Ieškovas nurodė, kad atsakovė, parduodama elektrinį paspirtuką, nepateikė naudojimosi juo instrukcijos lietuvių kalba, todėl, nežinodamas naudojimosi elektriniu paspirtuku sąlygų, atsakovas susižalojo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad vartotojo teisė į informaciją – yra vienas esminių aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo garantų. Šios vartotojo teisės įgyvendinimas užtikrinamas teisiniu reguliavimu nustatant verslininkui pareigą suteikti vartotojui informaciją (informacijos atskleidimo pareiga). Bendruosius reikalavimus atskleistinos informacijos turiniui nustato CK XVIII skyriaus „Vartojimo sutartys“ normos. CK 6.228⁶ straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, prieš sudarydamas vartojimo sutartį, kuri nėra nuotolinė ar ne prekybos patalpose sudaroma sutartis, verslininkas privalo aiškiai ir suprantamai suteikti vartotojui būtiną, teisingą, išsamią ir neklaidinančią informaciją. Informacija vartotojui turi būti suteikta valstybine kalba. Prekes parduodančio verslininko pareiga pateikti vartotojui informaciją valstybine kalba įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme. Remdamasis įtvirtintu teisiniu reguliavimu, kasacinis teismas padarė išvadą, kad verslininko pareiga informuoti vartotoją (informacijos atskleidimo pareiga) laikoma tinkamai įvykdyta, jei vartotojui, visų pirma, yra suteikiama visa teisės aktuose reikalaujama informacija, antra, tokia informacija yra suteikta aiškiai ir suprantamai. Reikalavimas pateikti informaciją valstybine kalba priskirtinas reikalavimo pateikti informaciją aiškiai ir suprantamai turiniui.

CK 6.228⁶ straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad verslininkas ženklindamas prekes ar kitokiu būdu privalo vartotojui suteikti informaciją apie prekės ar paslaugos pagrindines savybes (atsižvelgiant į informavimo priemones ir prekę ar paslaugą), jeigu ji nėra akivaizdi iš konteksto. Remdamasis teisiniu reguliavimu, kasacinis teismas nusprendė, kad verslininkas (pardavėjas) privalo vartotojui pateikti elektrotechnikos gaminio instrukciją ir saugos informaciją, ją pateikti kartu su gaminiu, šiai informacijai taip pat yra taikomas aiškumo, suprantamumo ir informacijos pateikimo valstybine kalba reikalavimas. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad ne visa pagal teisės aktus reikalaujama suteikti informacija turi vienodą reikšmę. Tačiau, atsižvelgiant į informacijos reikšmę saugiam elektrotechnikos gaminio naudojimui, elektrotechnikos gaminio instrukcija ir saugos informacija turėtų būti laikomos esminę reikšmę turinčia informacija. Taigi, vidutinis vartotojas tik tuomet gali įvertinti, ar konkretus elektrotechnikos gaminytis atitinka jo individualius poreikius, ir

suprasti, kaip saugiai juo naudotis, jei jam pateikta gaminio naudojimosi instrukcija ir saugos informacija. Tačiau byla nagrinėję teismai, vertindami, kad vartotojas, pamatęs, jog jam nėra pateikta naudojimosi paspirtuku informacija, prieš pradėdamas važiuoti paspirtuku, privalėjo pats ieškoti tokios informacijos, t. y. kreiptis į pardavėją, kad jam būtų pateikta instrukcija lietuvių kalba, iš esmės taikė ne vidutinio vartotojo, o aktyvaus informacija turinčio pasirūpinti vartotojo standartą, o tai, kaip minėta, neatitinka vartotojų teisės esmės. Priešingai nei nurodė byla nagrinėję teismai, vertinant, ar verslininkas tinkamai įvykdė informacijos atskleidimo pareigą, neturi reikšmės aplinkybė, ar konkretus vartotojas moka rusų ar lenkų kalbą. Reikalavimas informaciją vartotojui pateikti valstybine kalba reiškia ir tai, kad Lietuvoje vidutinio vartotojo standartas apima asmenį, kuris lengvai gali suprasti jam teikiamą informaciją tik tuomet, jei ji teikiama valstybine – lietuvių – kalba, o jei verslininkas teikia informaciją kita nei valstybine kalba, toks informacijos pateikimas neatitinka aiškiai ir suprantamai pateiktinos informacijos kriterijaus.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad vartotojų interesų apsauga, *inter alia* (be kita ko), apima ir jų sveikatos bei saugos užtikrinimą. Taigi vartotojai turi gauti informaciją, susijusią su prekės sauga, kuri leistų jiems įvertinti konkrečiam gaminiui būdingą riziką ir imtis atsargumo priemonių, būtinų šiai rizikai išvengti. Tam tikros informacijos nepateikimas gali lemti ne tik pareigos informuoti pažeidimą, bet kartu ir pareigos pateikti vartotojui saugią ir kokybišką prekę pažeidimą.

Kasacinis teismas sutiko, kad verslininko pareiga atskleisti informaciją vartotojui apima patį informacijos suteikimą, galimybės vartotojui susipažinti su informacija sudarymą, tačiau nesaugo vartotojo, jei jis nusprendžia neskaityti, nesusipažinti su jam pateikta informacija. Vis dėlto tuo atveju, jei yra nustatoma, kad verslininkas pažeidė pareigą pateikti vartotojui informaciją, nėra pagrindo apskritai vertinti, ar vartotojas galėjo ir (ar) turėjo ją perskaityti, su ja susipažinti. Informacijos vartotojui suteikimas ne valstybine – lietuvių – kalba, yra tolygus jos nesuteikimui apskritai.

Šioje byloje nebuvo keliamas klausimas, jog tokio pobūdžio informacija, t. y. saugos perspėjimas, privalėjo būti nurodyta instrukcijoje ir saugos informacijoje. Pripažinus tokią informaciją būtina saugiam prekės naudojimui, prekės naudojimas neturint tokios informacijos (nepateikus jos valstybine kalba) tampa nesaugus.

Konstatavęs, kad teismai, nenustatę vienos iš civilinės atsakomybės sąlygų – neteisėtų veiksmų, kitų atsakovės (verslininkės) civilinės atsakomybės sąlygų apskritai nevertino ir nenustatinėjo, dėl ko nagrinėjamoje byloje nebuvo atskleista ginčo esmė, kasacinis teismas byla nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus panaikino ir byla perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-246-1075/2021

Dėl bylos nagrinėjimo ribų, kai ieškinys grindžiamas paskolos suteikimo faktinėmis aplinkybėmis

Ieškovas prašė priteisti iš atsakovo skolą. Jis nurodė, kad paskolino atsakovui pinigus, pervedęs juos į atsakovo banko sąskaitą, rašytinė sutartis sudaryta nebuvo, atsakovas laiku skolos negrąžino. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį iš esmės tenkino.

Nagrinėjamoje byloje ieškovo ieškinio dalykas buvo suformuluotas kaip prašymas priteisti iš atsakovo pastarajam paskolintą pinigų sumą, kurios šis negrąžino, o kaip ieškinio faktinis pagrindas nurodytos aplinkybės, kad ieškovas atsakovui paskolino pinigus, reikalingus perkant techniką darbui, šias lėšas atsakovas žadėjo grąžinti per keturis mėnesius. Ieškovas tokios pozicijos nuosekliai laikėsi tiek pareikšdamas ieškinį, tiek jį nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose. Todėl ieškovui, reiškiančiam reikalavimą dėl paskolos grąžinimo, kilo pareiga įrodyti, kad pinigai atsakovui buvo perduoti kaip paskola ir kad atsakovas įsipareigojo juos grąžinti. Byloje nekilo ginčo dėl to, kad pinigus ieškovas atsakovui pervedė į sąskaitą banke, mokėjimo paskirtyje nurodęs „sąskaitos papildymas“, tačiau atsakovas neigė, jog pinigai jam pervesti kaip ieškovo suteiktos paskolos sutarties dalykas.

Apeliacinės instancijos teismas, nors padaręs analogišką išvadą, kaip ir pirmosios instancijos teismas, – kad ieškovas paskolos teisinių santykių fakto neįrodė, ieškinį tenkino kitu teisiniu pagrindu – atsakovui neįrodžius sutartinio teisinio pagrindo gauti iš ieškovo pinigus – ir vertino tai kaip atsakovo nepagrįstą praturtėjimą ieškovo sąskaita. Kasacinis teismas pažymėjo, kad paskolos sutarties sudarymas ir kito asmens nepagrįstas praturtėjimas įrodinėjami skirtingomis faktinėmis aplinkybėmis, nes savo esme tai skirtingo pobūdžio teisiniai santykiai, jiems konstatuoti būtina įvertinti konkrečias atitinkamų teisės normų taikymo sąlygas, nustatyti šių sąlygų buvimą patvirtinančias aplinkybes. Ieškovas savo reikalavimo neįrodė faktinėmis aplinkybėmis, kad pinigus atsakovui pervedė be teisinio pagrindo, todėl tokios aplinkybės nesudarė įrodinėjimo byloje dalyko ir teismams nekilo pareiga tokias aplinkybes tirti ir vertinti.

Kasacinis teismas pabrėžė, kad šiuo atveju ieškovas pasirinko savo teisių gynimo būdą – reikalauti pinigų kaip paskolos gražinimo, todėl apeliacinės instancijos teismas neturėjo pagrindo taikyti kito, ieškovo neįrodinėto teisių gynimo būdo – be pagrindo įgyto turto gražinimo. Toks apeliacinės instancijos teismo veikimas nelaikytinas šalių santykių teisiniu kvalifikavimu. Teismo pareiga tinkamai kvalifikuoti ginčo teisinius santykius reiškia pareigą konkrečiam ginčo santykiui pritaikyti tinkamą teisės normą, atitinkančią faktinį ieškinio pagrindą, t. y. tinkamai kvalifikuoti ieškinyje nurodytas faktines aplinkybes. Nagrinėjama byla nėra susijusi su viešuoju interesu, nėra priskiriama vadinamųjų nedispozityviųjų bylų kategorijai, todėl teismas tokio pobūdžio bylose nėra įpareigotas būti aktyvus įrodinėjimo procese. Be to, ieškovas byloje buvo atstovaujamas profesionalaus teisininko (advokato), kuriam žinomos civilinio proceso teisės normų nuostatos, teisės ir pareigos, civilinių bylų nagrinėjimo tvarka, tačiau jis nepasinaudojo teise keisti ieškinio pagrindą.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-259-381/2021

Prievolių teisė

Dėl įrodinėjimo dalyko ir įrodinėjimo pareigos paskirstymo reiškiant reikalavimą CK 6.50 straipsnio 3 dalies pagrindu

Ieškovas prašė priteisti iš atsakovo (krepšinio klubo) skolą. Reikalavimus dėl skolos priteisimo grindė aplinkybėmis, kad iš savo lėšų krepšininkams sumokėjo honorarus ir už atsakovą įvykdė pastarosios prievolę krepšininkams pagal sportinės veiklos sutartis, taip CK 6.50 straipsnio 1, 3 dalių pagrindu įgijo teisę reikalauti, kad atsakovas jam šią sumą gražintų. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas taip pat ieškinį atmetė, nurodęs, kad, nors labai tikėtina, jog ieškovas išmokėjo sportininkams nurodytą sumą, tačiau nepateikė pakankamų ir patikimų įrodymų, kad tai atliko savo lėšomis.

Kasacinis teismas, plėtodamas kasacinio teismo praktiką, nagrinėjamos bylos aplinkybių kontekste aiškindamas CK 6.50 straipsnio 3 dalį, konstatavo, kad ieškovas, reikšdamas reikalavimą CK 6.50 straipsnio 3 dalies pagrindu, t. y. tuo pagrindu, kad jam, už atsakovą įvykdžiusiam pastarojo prievolės kreditoriams, perėjo su atsakovu susijusios kreditorių teisės, turi įrodyti: 1) faktą, kad atsakovas turėjo prievolių kreditoriams, šių prievolių dydį; 2) faktą, kad ieškovas įvykdė prievolės už atsakovą, šių įvykdytų prievolių dydį. Tačiau ieškovas, reikšdamas reikalavimą, neprivalo įrodinėti fakto, kad prievolės už atsakovą jis įvykdė savo, t. y. jam nuosavybės ar kitu teisėtu pagrindu priklausančiomis, lėšomis, neprivalo įrodinėti prievolės dalyko (lėšų) valdymo (disponavimo) fakto, lėšų kilmės.

Kasacinis teismas nurodė, jog, vykdant pinigines prievolės, panaudotų lėšų kilmė, jų savininkas, valdymo (disponavimo) jomis pagrindas gali būti reikšmingi nusprendžiant, kuris konkretus asmuo (reikalavimą pareiškęs ieškovas ar kitas asmuo) įvykdė skolininko prievolės kreditoriams. Reikalavimą pareiškusiam ieškovui pateikus įrodinėtinius faktus pagrindžiančius įrodymus, preziumuotina, kad jis atsakovės prievolės kreditoriams įvykdė savo lėšomis. Tokia išvada darytina dėl to, kad nesąžiningumas civiliniuose santykiuose pagal bendrą taisyklę

nepreziuruojamas. Tačiau ši prezumpcija gali būti paneigta atsakovei ar kitam byloje dalyvaujančiam asmeniui teismo procese, laikantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) reikalavimų, nurodžius ir įrodžius aplinkybes, kad lėšos, kuriomis buvo įvykdyta skolininkės prievolė kreditoriams, ieškoviui nepriklausė nuosavybės teise ar kitu teisėtu, suteikiančiu teisę jomis disponuoti, pagrindu, o tokiomis teisėmis priklausė kitam konkrečiam asmeniui, kuris, jo lėšomis įvykdžius prievolės kreditoriams, yra tikrasis pasibaigusios prievolių kreditoriams vykdytojas. Tokios byloje atsikirtimų į pareikštą reikalavimą pagrindu nurodytos aplinkybės tampa bylos įrodinėjimo dalyko sudėtine dalimi.

Kasacinis teismas konstatavo, kad skundžiamoje nutartyje pateikiamas CK 6.38 straipsnio 1 dalyje, 6.39 straipsnyje įtvirtintas teisinis reglamentavimas ir argumentai dėl nelegalių lėšų naudojimo bei privalomų mokėjimų į atitinkamus biudžetus nemokėjimo prevencijos, kuriais apeliacinės instancijos teismas grindė savo išvadą dėl ieškovo pareigos įrodyti jo sportininkams išmokėtų lėšų valdymo nuosavybės ar kitu teisėtu pagrindu faktą, nepagrindžia tokios apeliacinės instancijos teismo išvados.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nusprendė, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai paskirstė įrodinėjimo pareigą, todėl skundžiama nutartis panaikinta ir byla perduota nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-230-701/2021

Dėl sveikatos sužalojimo atveju patirtos turtinės žalos nustatymo kriterijų

Ieškovas prašė priteisti solidariai iš atsakovių (viešųjų įstaigų – ligoninių) turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą, kadangi atsakovės (jų specialistai) neužtikrino maksimalių pastangų imantis visų galimų ir reikalingų priemonių, kad pacientas išvengtų visų ar bent dalies jam kilusių ypač sunkių neigiamų jo sveikatai padarinių (neįgalumo). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai priteisė dalį ieškovo prašomos turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo.

Nagrinėjamoje byloje žala ieškoviui buvo priteista atlyginti vienkartinė išmoka ir ginčo dėl tokio žalos priteisimo būdo byloje nebuvo, todėl kasacinis teismas sprendė, ar žalos nustatymo periodinėmis išmokomis kriterijai gali būti taikomi ir žalos dydžiui vienkartinė išmoka nustatyti.

Kasacinis teismas nurodė, kad teismų praktikoje pirmiausia orientuojamasi į realiai dėl sveikatos sužalojimo prarastas ar sumažėjusias pajamas, tačiau lygiai taip pat vertinama ir dėl sveikatos sužalojimo asmens prarasta ar sumažėjusi galimybė gauti atitinkamas pajamas ateityje, net jei iki sveikatos sužalojimo nukentėjusysis nedirbo ir negavo jokių pajamų (pavyzdžiui, nepilnametis (-ė), studentas (-ė), namų šeimininkas (-ė), pensininkas (-ė) ir pan.). Kasacinio teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad CK 6.283 straipsnio 1 dalyje negautos pajamos apskaičiuojamos kaip pajamų, kurias nukentėjusysis realiai gavo arba realiai galėjo gauti iki ir po sveikatos sužalojimo, skirtumas.

Nukentėjusio asmens iki suluošinimo ar kitokio sužalojimo gautos pajamos apskaičiuotinos nustatant jo vidutinį mėnesio pajamų dydį. Nukentėjusio asmens, kuris dirbo pagal darbo sutartį, vidutinis darbo užmokestis apskaičiuotinas taikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. birželio 21 d. nutarimu „Dėl darbo kodekso įgyvendinimo“ Nr. 496 patvirtintą Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio skaičiavimo tvarkos aprašą (toliau – Aprašas), įsigaliojusį nuo 2017 m. liepos 1 d. Remiantis šio nutarimo 3.1 papunkčiu, kai, skaičiuojant darbuotojo vidutinį darbo užmokestį, vadovaujantis šiuo nutarimu patvirtintu Aprašu, į skaičiuojamąjį laikotarpį įtraukiami mėnesiai iki šio nutarimo įsigaliojimo, šiais mėnesiais gautas darbo užmokestis į vidutinį darbo užmokestį įskaitomas vadovaujantis iki šio nutarimo įsigaliojimo galiojusia tvarka. Pažymėtina, kad iki 2017 m. birželio 30 d. galiojo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 patvirtintas Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašas. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog tuo atveju, jei nuo asmens suluošinimo ar kitokio sveikatos sužalojimo iki teismo sprendimo priėmimo praeina nemažas laiko tarpas, nustatant žalos atlyginimo mokėjimą periodinėmis išmokomis turi būti atsižvelgiama į įvykusius rinkos pokyčius, pasikeitusias aplinkybes.

Plėtodamas nurodytą praktiką bei atsižvelgdamas į tai, kad turinės žalos atlyginimas periodinėmis išmokomis ar vienkartinė išmoka yra iš esmės asmens patirtos turinės žalos, nors ir skirtingi, tačiau lygiaverčiai atlyginimo būdai, kadangi nagrinėjamos bylos atveju turinės žalos atlyginimo laikotarpis yra aiškus ir apibrėžtas laikotarpiu iki teismo sprendimo priėmimo, kasacinis teismas išaiškino, kad nurodyti kriterijai taip pat yra aktualūs ir taikomi ir tuo atveju, kai žala priteisiama vienkartinė išmoka už laikotarpį nuo asmens suluošinimo ar kitokio sveikatos sužalojimo iki teismo sprendimo priėmimo.

Bylą nagrinėję teismai, nustatydami priteistino ieškovui žalos atlyginimo dydį dėl negautų pajamų už laikotarpį nuo 2017 m. balandžio mėn. iki 2019 m. spalio mėn., nusprendė, jog ieškovo patirta žala sudaro matematinį skirtumą tarp ieškovo gauto vidutinio darbo užmokesčio iki nedarbingumo ir jo gaunamos valstybinės socialinio draudimo netekto darbingumo pensijos, visiškai neatsižvelgdami į ieškovo buvusioje darbovietėje per šį laikotarpį tokias pačias pareigas, kokias ėjo ieškovas, einančių darbuotojų vidutinio darbo užmokesčio pokytį. Todėl kasacinis teismas padarė išvadą, kad teismai nukrypo nuo kasacinio teismo formuojamos praktikos nustatant turinės žalos dydį dėl sveikatos sužalojimo, nepagrįstai neįvertino ieškovo pateiktų duomenų apie tokias pačias pareigas einančių ieškovo buvusioje darbovietėje darbuotojų vidutinio darbo užmokesčio pokytį per šį laikotarpį ir dėl to netinkamai nustatė ieškovo galėtas gauti pajamas per minėtą laikotarpį, o dėl to netinkamai nustatė ieškovo patirtos turinės žalos dydį.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino teismų procesinių sprendimų dalis dėl turinės žalos atlyginimo priteisimo, ir perdavė šią bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-269-611/2021

Vykdyimo procesas

Dėl antstolio pareigos grąžinti varžytynių dalyvio mokestį teismui pripažinus neteisėtu antstolio patvarkymą dėl varžytynių paskelbimo

Pareiškėja skundė antstolio veiksmus, be kita ko, prašydama įpareigoti antstolį grąžinti pareiškėjai jos sumokėtą varžytynių dalyvio mokestį. Pareiškėja nurodė, jog dalyvavo antstolio patvarkymu paskelbtose nekilnojamojo turto varžytynėse, kuriose per techninę klaidą pasiūlė neadekvačią kainą. Ji taip pat pažymėjo, kad teismo nutartimi antstolio patvarkymas, kuriuo paskelbtos pirmosios varžytynės, buvo panaikintas, nes pradinė turto pardavimo kaina galimai neatitiko realios turto vertės. Pirmosios instancijos teismas, be kita ko, sprendė, kad dalyvio mokestis pareiškėjai turi būti grąžintas, o apeliacinės instancijos – priešingai.

Viena iš dalyvavimo varžytynėse sąlygų yra pareiga sumokėti į specialią varžytynių sąskaitą varžytynių dalyvio mokestį, sudarantį 10 proc. pradinės parduodamo turto kainos (CPK 710 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Jeigu varžytynės laimėjęs dalyvis per nustatytą terminą nesumoka visos turto kainos, varžytynių dalyvio mokestis CPK 753 straipsnyje nustatyta tvarka skiriamas skolininko skoloms ir vykdymo išlaidoms padengti (CPK 711 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas pažymėjo, kad ši sankcija taikoma tik tam varžytynių dalyviui, kuris pasiūlo didžiausią kainą už varžytynėse parduodamą turtą, jas laimi ir per nustatytą terminą nesumoka visos pasiūlytos kainos. Ji netaikoma kitiems varžytynių dalyviams. Ši sankcija taikoma vien dėl to, kad varžytynės laimėjęs dalyvis nesumoka visos pasiūlytos kainos, nepriklausomai nuo to, dėl kokių priežasčių jis neįvykdė minėtos pareigos, ir skirta užtikrinti vykdymo proceso efektyvumą ir operatyvumą.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad, teismui pripažinus antstolio patvarkymą dėl varžytynių paskelbimo neteisėtu po to, kai varžytynės laimėjęs dalyvis sumoka pasiūlytą turto kainą, jo sumokėta kaina būtų grąžinama dar nesant surašyto turto pardavimo iš varžytynių akto būtent šiuo pagrindu, tačiau turto pardavimo iš varžytynių akto pasirašymo atveju varžytynių laimėtoju sumokėta kaina nebūtų grąžinama, kol nebūtų panaikintas turto pardavimo iš varžytynių aktas. Vien tai, kad antstolio nustatyta turto pardavimo iš varžytynių kaina neatitinka rinkos kainos, savaime nelaikoma pagrindu panaikinti turto pardavimo iš varžytynių aktą.

Atsižvelgdamas į CPK 711 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos sankcijos paskirtį ir tikslus, taip pat į tai, kad antstolio neteisėti veiksmai skelbiant varžytynes savaime nelemia turto pardavimo iš varžytynių fakto negaliojimo, kasacinis teismas išaiškino, kad tokiu, kaip nagrinėjamos bylos, atveju, kai teismas antstolio veiksmus skelbiant ir vykdant varžytynes pripažįsta neteisėtais po to, kai paskiriama minėta sankcija, varžytynes laimėjusiam ir pasiūlytos kainos nesumokėjusiam asmeniui neturi būti grąžinamas varžytynių dalyvio mokestis.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai aiškino ir taikė CPK 711 straipsnio 1 dalies normą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-248-611/2021

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt